

دولت ۱۰۰ هزار میلیارد تومان پول کم آورد

سوء محاسبه ها و تمایل به داشتن تورم بالا موانعی است که بر سر راه اصلاح بودجه قرار دارد

کرده بود با توجه به عملکرد چهار ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۳ و کسری بودجه تا پایان سال افزایش بیابد و البته این گزارش بر روی رقم ۲۷۰ هزار میلیارد تومان تاکید داشت. براساس آمارهای مرکز پژوهش های مجلس، منابع بودجه در چهار ماه ابتدایی سال، ۷۷ درصد تحقق داشته است و کسری بودجه دولت در آن مدت معادل ۱۹ هزار میلیارد تومان بود که نشان می دهد ۲۲ درصد از منابع تحقق نیافته است. همچنین با فرض پرداخت همه هزینه های عمومی و با لحاظ مبلغی که از کل منابع در نظر گرفته شده در قانون بودجه سال جاری معادل دو هزار و ۵۶۲ هزار میلیارد تومان بود که در پایان تیرماه، باید یک سوم آن، یعنی ۸۵۴ هزار میلیارد تومان محقق می شد که با وجود این و طبق گزارش مرکز پژوهش های مجلس در این بازه زمانی منابع بودجه ای محقق شده معادل ۶۶۰ میلیارد تومان بود.

در این گزارش آمده بود درآمدهای مالیاتی سهمی هزار و ۲۲۲ هزار میلیارد تومانی از منابع بودجه سال ۱۴۰۳ داشت که مبلغ ۴۰۷ هزار میلیارد تومانی سهم چهار ماه ابتدایی سال بود. با این حال تحقق ۳۰۰ هزار میلیارد تومانی درآمدهای مالیاتی، از عملکرد ۷۴ درصدی دولت در این زمینه حکایت دارد. درآمدهای گمرکی یکی

شده استفاده کند اما باید به محض اینکه صاحب آن حساب (سازمان مربوطه) درخواست کرد و وجه استفاده شده را پس بدهد. براساس گزارش دیوان محاسبات، مبلغ ۶ هزار میلیارد تومان از این محل برای جبران کسری بودجه استفاده شده است. راهکار بعدی که پیش روی دولت وجود دارد جبران کسری بودجه با اخذ ۳۵ هزار میلیارد تومان از تنخواه گردان خزانه است. تنخواه گردان خزانه، نوعی وام کوتاه مدت است که دولت از بانک مرکزی می گیرد، این وام برای این است که دولت اگر در اول سال مالی، به پول نقد فوری نیاز داشت بتواند از آن استفاده کند. با این حال دولت موظف است تا پایان سال مالی این وام را به بانک مرکزی برگرداند. براساس آخرین آمار منتشر شده که مربوط به آذرماه سال جاری است، دولت ۷۱۵ هزار میلیارد تومان سپرده نزد بانک مرکزی دارد. به هر حال باید به این نکته توجه داشت که استفاده از این ابزارها باعث افزایش نقدینگی در بازار می شود و همچنین افزایش نقدینگی بدون افزایش معادل در عرضه کالا و خدمات نیز می تواند به افزایش تقاضای کل و در نهایت افزایش قیمت ها منجر شود.

چندی پیش نیز مرکز پژوهش های مجلس در گزارشی پیش بینی

گزارش
بودجه

علی ایوبی

گزارشگر هم میهن

به روزهای پایانی سال که نزدیک می شویم، دولت معمولاً با مشکل کسری بودجه مواجه می شود و دخل و خرج آنها در ماه زمستان با مشکلات زیادی برای تامین حقوق و دیگر مایحتاج مواجه می شود. دیوان محاسبات در گزارشی این کسری بودجه را ۱۰۰ هزار میلیارد تومان برآورد کرده است، براساس این گزارش، از ابتدای سال جاری تا پایان دی ماه مصارف نقدی دولت ۲۱۷۸ هزار میلیارد تومان بوده است و با توجه به آنکه کل منابع نقدی دولت در بازه زمانی مذکور ۲۰۷۸ هزار میلیارد تومان بود، پس کسری بودجه دولت معادل ۱۰۰ هزار میلیارد تومان است. البته دولت راهکارهایی نیز برای تامین این بودجه دارد؛ یکی از راه ها استفاده از ظرفیت منابع ماده ۱۲۵ قانون محاسبات عمومی است که این ماده قانونی به دولت اجازه می دهد در شرایط خاص از منابعی که از قبل برای موارد دیگری در نظر گرفته

عکس: presidenti

خوش بینانه نوشتیم در حالی که هزینه ها را واقع گرایانه تنظیم کردیم و معمولاً به دلیل شرایط اقتصادی کشور هزینه ها بیشتر نیز شده است، این روند موجب شده که همیشه در آخر سال کسری بودجه داشته باشیم و فشار سنگینی به نهادهای پولی و سازمان هایی که باید از آنها استقراض شود وارد می شود.

❖ **پس می توان گفت نظام بودجه ریزی ما دچار مشکل است؟**

من باید بگویم که اصلاً چیزی به نام نظام بودجه ریزی در کشور وجود ندارد؛ اینکه در کشور ما وجود دارد عملاً صندوق دخل و خرج را تنظیم می کند و نمی توان نام آن را نظام بودجه ریزی با مختصات برآوردها و پیش بینی ها و روابط متقابل بین دستگاه ها گذاشت. در صندوق دخل و خرج کشور، نفت و مالیات وجود دارد و در خرج مان نیز حدود ۹۰ درصد حقوق و دستمزد پیش بینی شده و اگر چیزی باقی ماند به بخش عمران تعلق می گیرد و واقعاً نمی توان نام آن را نظام بودجه ریزی نامید. به عقیده من تاکنون چنین نظامی در کشور شکل نگرفته است.

❖ **شما از قدرت تحلیل گفتید، کدام نهاد باید این قدرت را داشته باشد؟**

ما سازمان برنامه و بودجه نداریم، یعنی نه سازمان داریم که برنامه ریزی کند و نه سازمانی که بودجه را خرج کند بلکه ما تنها یک سازمان «او» داریم. یکی از دوستان به شوخی می گفت در یکی از دولت های گذشته پیش یکی از رؤسای سازمان برنامه و بودجه رفتم و گفتم شما که برنامه ریزی نمی کنید، بودجه ریزی هم نمی کنید و فقط برای شمایک «او» مانده است. متأسفانه واقعیت نیز همین است و در اقتصاد ایران نه برنامه داریم و نه بودجه. قدرت تحلیل باید از درون سازمان برنامه و بودجه بیرون بیاید و گزارش های درست و واقعی و سناریوهای مختلف از شرایط پیش روی کشور را به مقامات از مقام رهبری به پایین بدهد اما این اتفاق رخ نمی دهد. بنده در پانزده سال گذشته که شرایط تحریم نیز بیشتر شده، گزارش های سازمان برنامه و بودجه را ملاحظه کرده ام اما بیشتر گزارش ها ناآگاهانه، غیرواقعی، سوگیرانه،

وحید شقاقی شهری کارشناس اقتصاد:

بودجه نویسی ایران سوء محاسبه دارد

بیشتر نشان می دهد. واقعیت این است که ما یک قدرت تحلیل و برآورد درست و یک آینده نگری و واقع بینی درست از شرایط پیش رو نداریم. چندی پیش یکی از مسئولان ارشد اقتصادی کشور گزارشی می داد که برای سال آینده رشد اقتصادی را ۳ درصد و تورم را ۳۰ درصد در نظر گرفته اند، من در آن جلسه سریع واکنش نشان دادم که مگر شرایط دولت ترامپ و فشار حد اکثری و تورم های نفتی را نمی بینید و چنین گزارش های گل و بلبل را ارائه می دهید؟ برآوردهای من کاملاً با گزارش آن مقام رسمی متفاوت است. متأسفانه در دولت گذشته نیز خیلی از اینگونه برآوردهای اشتباه داشتیم و اکنون نیز دوستان اقتصادی دولت سیزدهم می گویند که رشد اقتصادی ۵ درصد بوده است؛ در حالی که همه ما می دانیم که رشد اقتصادی دولت گذشته کاملاً معطوف به درآمدهای نفتی بود و افزایش درآمدهای نفتی ربطی به تلاش دولت نداشت و به دلیل سیاست های سهل گیرانه دولت یابین و جنگ اوکراین و روسیه بود. سوء محاسبات باعث خواهد شد تا برآوردهای اشتباهی از اقتصاد ایران داشته باشیم که موجب خواهد شد نتوانیم درست تصمیم بگیریم. بخش مهمی از این سوء محاسبات خود را در بودجه نشان می دهد و بخش دیگری از آن در ناترازی ها دیده می شود. دیدیم که آقای پزشکیان نسبت به یکی از وزرا راحت بود چون در مورد برق و خاموشی ها به او گزارش اشتباه داده بود. سوء محاسبه آفتی است که در بند بند دولتمردان ما رسوخ کرده و یکی از بزرگترین علل شکست ها و افول تمدن ها و گرفتاری ملت ها و کشورها بوده و هست. ما در بودجه نیز همیشه با سوء محاسبه مواجه بوده ایم به این معنی که برآوردهای درآمدهای خود را از نفت و مالیات و فروش و واگذاری املاک به صورت

وحید شقاقی شهری، کارشناس اقتصاد و استاد دانشگاه خوارزمی، نظام بودجه نویسی در ایران را مناسب نمی داند و معتقد است در آن سوء محاسبه وجود دارد. او در گفت و گو با «هم میهن» عنوان کرده که سازمان برنامه و بودجه عملاً صندوق دخل و خرج است و قدرت تحلیل درستی نیز در آن وجود ندارد. شقاقی شهری گفته همین روند موجب شده که همیشه در آخر سال کسری بودجه داشته باشیم و فشار سنگینی به نهادهای پولی و سازمان هایی که باید از آنها استقراض شود وارد شود. او معتقد است در این شرایط که دولت با مشکلاتی مانند کسری بودجه مواجه شده است استیضاح وزیر اقتصاد یک کمدی و شوخی است در حالی که آقای همتی جرأت و جسارت کار کردن را داشت.

❖ **دیوان محاسبات کشور در گزارشی عنوان کرده که دولت ۱۰۰ هزار میلیارد تومان کسری بودجه دارد، چرا معمولاً دولت ها در ماه های آخر سال با کسری مواجه می شوند؟**

آن چیزی که بنده در این سال ها مشاهده کردم این بوده که همیشه برآورد دولت ها در حوزه درآمدها خوش بینانه است ولی هزینه ها همیشه واقع گرایانه هستند و حتی گاهی هزینه های غیر مترقبه نیز در این میان پیش می آید که دولت ناچار می شود جابه جایی هایی در بودجه انجام دهد و یا افزایش هزینه های را اعمال کند. همیشه این «سوء محاسبه» در بودجه نویسی ایران وجود داشته و به درآمدها خوش بینانه نگاه کردیم و هزینه ها را بدون لحاظ اتفاقات هزینه زا در نظر گرفته ایم. این روند موجب شده که در نیمه های اول سال با درآمدهای موجود، هزینه ها پوشش داده شود اما هر چند در به انتهای سال که نزدیکتر می شویم، «سوء محاسبه» خود را

تهدید رئیس توتال از سوی موتور سواران

بعد از آنکه بر جام، ایران را از سایه تحریم ها خارج کرد و دست دولت حسن روحانی برای بستن قراردادهای نفتی باز شد، شرکت توتال فرانسه یکی از گزینه های مناسب برای مشارکت در توسعه فاز ۱۱ پارس جنوبی در نظر گرفته شد و این قرارداد در تیرماه سال ۱۳۹۶ بسته شد؛ قراردادی ۴/۸ میلیارد دلاری که اولین سرمایه گذاری یک شرکت خارجی در زمینه انرژی در ایران پس از رفع تحریم ها براساس توافقنامه برجام بود و براساس آن در این میدان نفتی شرکت پترو پارس ۱۹/۹ درصد، شرکت سی ان پی سی چین ۳۰ درصد و توتال ۵۰/۱ درصد سهم داشتند؛ هر چند با خروج آمریکا و ترامپ از برجام این قرارداد نیز به محاق رفت و شرکت فرانسوی ایران را ترک کرد. هر چند امضای این قرارداد حتی بعد از برجام چندان آسان و ساده نبود. به تازگی علی کاردر، معاون پیشین وزیر نفت دولت حسن روحانی در میزگردی با عنوان «بررسی تاریخی و چشم انداز تأثیرات متقابل سیاست خارجی و نفت» که در خبرگزاری خبرآنلاین برگزار شده، روایت جالبی از روز قرارداد گفته و خاطره قرار حمله تعدادی موتورسوار به رئیس توتال را اینگونه تعریف کرده است: «ما قرار بود قرارداد توتال را ببندیم و همه مسائل را حل کرده بودیم، آقای پیونه رئیس توتال با هوایی می شخصی خود آمدند و با یکدیگر به کوشک رفتیم تا قراردادی که تنظیم کرده بودیم را در سالن امضا کنیم. ناگهان خبر رسید که تعدادی موتورسوار آمده اند و قرار است رئیس توتال را بزنند. ما با همه مقامات تماس گرفتیم که مگر خودتان اذن نداده بودید که ایشان تشریف بیاورند پس زدن دیگر چرا؟ زدن ایشان به منزله این است که بقیه هم نیایند. در نهایت هماهنگی شد و نیروهای انتظامی نیز آمده بودند و یک مقامی از جایی آمدند و وقتی موتورسواران شنیدند که آن مقام به ما پیوست و در جلسه امضا کردن قرارداد حضور دارد، همه موتورسواران رفتند و فهمیدند که تأییدیه آمده است و کار ما راحت تر شد.»

در همان سال ها منتقدان دولت حسن روحانی بارها او و وزارت نفت که بیژن زنگنه وزارت آن را برعهده داشت مورد هجوم قرار دادند و بارها پای او برای توضیح به مجلس باز شد اما زنگنه عنوان کرد که «این قرارداد را وزارت نفت امضا نکرده بلکه امضای نظام پای آن وجود دارد.»

جالب آنکه نمایندگان پارلمان نیز تأکید کرده بودند که مجلس نظارت کامل بر تنظیم و اجرای قرارداد با توتال را داشته و آن را تأیید کرده بود و علی لاریجانی که در آن زمان رئیس مجلس بود، گفته بود: «قرارداد توتال توسط هیئت نظارت بر قراردادهای نفتی با حضور رؤسای کمیسیون های انرژی و بودجه رصد می شود و برای نظارت بر این موضوع هیئت نظارتی وجود دارد متشکل از قوه قضائیه و دو نفر از مجلس که رؤسای کمیسیون های انرژی و برنامه و بودجه هستند.»

کاردر در ادامه این نشست به اتفاقات نفتی بعد از برجام اینگونه اشاره کرده و گفت: «در این دوره قراردادهای فراوانی منعقد شد و به تعبیر دکتر ظریف (این جمله را مستقیماً به من گفتند) تنها گروهی که بیشترین استفاده را از دوره ی برجام کرد شرکت ملی نفت ایران بود. در این دوره حدود پانزده موافقت نامه HOA و سه قرارداد رسمی بین المللی منعقد شد.» او در پاسخ به این پرسش که آیا ظرفیت نفتی ایران در دوره ی برجام تبدیل به موتوری برای بهبود روابط خارجی شد؟، عنوان کرد: «از این زاویه نگاه کنیم که بخش خارجی یک بستر فراهم کرده بود؛ ولی در این جا ما لیدرشیپی نداشتیم. در واقع اگر فضای خارجی به وجود نمی آمد، ما نمی توانستیم در آن بازی کنیم. فضای خارجی را بخش امور خارجه ایجاد کرد و ما توانستیم از آن فرصت استفاده کنیم.»

کاردر افزود: «استنباط من از مذاکرات با تمام مدیران عامل شرکت های نفتی در آن برهه این بود که می خواهند ایران را هم در سبدشان داشته باشند اما این گونه نبود که جای وسیعی برای آن باز کرده باشند.»

در هر صورت شرکت نفتی توتال فرانسه از فردای امضای قرارداد و استقرار در ایران تا مرداد سال ۱۳۹۷، ۹۰ میلیون دلار سرمایه گذاری در فاز ۱۱ پارس جنوبی انجام داده بود اما خروج آمریکا از برجام و آغاز تحریم ها همه چیز را به هم ریخت.

نگاه
کارشناس
یک